הײַנט 10 זײַטען.

עדרעסען

פֿון „ראַדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Staro-Warszawska 34.

אַנאָנסען פּרייז:

פֿון מילימעטער שורה: פֿאַר'ן טעקסט 20 גר.

„ 40 „ אין „ „ „

18 „ נאָכ'ן „ „ „

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

ראַדאָם פרייטאג כ"ד כסלו תרפ"ו — פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאקציע נישט פֿעראַנטװאָרטליך. — 11-go grudnia 1925 roku

דער קולטור קאָמיטעט בײַם האַנטװערקער-קלוב

אין ראַדאָם, אָרדענט אײַן שבת דעם 12-טען ד. ח.

פּינקטליך 8 א זייגער איז אװענט

א טראַדיציאָנעלען

חנוכּה-אָװענט

אין זאַהל פֿון האַנדװערקער-קלוב.

מיטן אַנטייל פֿון דער גאַנצער דראַמאַטישער סעקציע בײַם האַנטװערקער-קלוב

מיט א אינהאַלט-רייכען פּראָגראַם,

צום שלוס טענץ אין פראַנצויזישע פאָסט צום שלוס

דאָס דריטע חנוכּה-ליכטעל.

הײַנטיגען זונטאָג פֿ' מקץ װעט דער שוהל-חזן ה'

יאַפּע

בענטשען דאס דריטע חנוכה ליכט מיט זיין גרויסען כאָר: ס'װעט אויך אױסגעפֿירט װערען טעליכע שעהנע נומערען געזאַנג.

די סכול דזיעלניאַ קרעדיטאָװאַ פֿאַר האַנדעל און האַנדװערק. פּלאַץ 3-טער מאי נומער 2.

מאַכט באַקאַנט, דאָס דעם 26 און 27 טען גרודזיען זייגער 5 נ. מ.

— װעט פֿאָרקומען —

א אַלגעמײַנע פֿערזאַמלונג

פֿון די מיטגלידער מיט'ן צװעק, צו װעהלען רעפּרעזענטאַנטען אויף 3 יאָהר לויט די פֿאַרשריפטען פֿון סטאַטוט.

די מיטגלידער, װעלכע האָבען נישט געצאָהלט 25 זלאָטעס, אײַן „פאַי-אודזיאַל“ און װעלען נישט צוצאָהלען ביז דעם 20-טען גרודזיען קענען זיך אין די װאַהלען נישט בעטייליגען.

די פֿערװאַלטונג

צו דער חתונה פֿון אונזער ליבע טאָכטער אסתר'ל ליפשיץ מיט ה' מאָריס האטקין אין בראָקלין (ניו-יאָרק) װינשען מזל-ברכה און א גליקליך צוזאַמענלעבען, זאָל זייער גאַנצער לעבענס-װעג לויכטען װי די פֿריהמאָרגען שײַן אין פֿריהלינג.

עלטערען

שמאי און מרים ליפשיץ.

Z intencji zaślubin mojej kochanej siostry **Edzi Lipszyc** z p. **Maurycem Hatkinem**, życzę wiecznego zadowolenia i szczęśliwego współżycia.

Hanka Lipszycówna.

צו דער חתונה פֿון אונזער ליבע קוזינקע פּרל' אסתר ליפשיץ מיט ה' מאָריס האטקין װינשען מיר, אַז זייער גאַנצער לעבענס-װעג זאָל זיך אָנהויבען פֿון יענע פֿריהלינג'ס-געטעגער װאו בלומען און רויזען בליהען מיט פּראַכט און גלאַנץ.

איסר ליפשיץ און פאַמיליע.

צו דער חתונה פֿון מיין ליבע שװעסטער'ס טאָכטער אסתר'ל ליפשיץ מיט ה' מאָריס האַטקין, װינשען מיר א האַרציגען מזל-טוב זאָל זייער בונד געשלאָסען זיין אין א מאָמענט פֿון גליק און ברכה.

מומע הדס װייסבאָרד און קינדער.

א גליקליכע צוקונפט אונזער געליבטע קוזינקע אסתר'ל ליפשיץ צו איהר חתונה מיט ה' מאריס האַטקין זאָל זייער גאַנצער לעבענס-װעג בעגלייט װערען פֿון ליבע, גליק און צופֿרידענהייט.

גרשון װייסבאָרד און כלה באַשע האַך

מיר װינשען א האַרציגען מזל-טוב אונזער געליבטע שװעסטערען - טאָכטער אסתר'ל ליפשיץ מיט ה' מאָריס האַטקין זאָל זייער פֿערבינדונג זיין א גליקליכע בונד אויף עװיגע גליקליכע און צופֿרידענע יאָהרען

פֿעטער לייזער קירשענבלאַט עם פֿרוי און קינדער.

יעדע װירטין דאַרף װיסען,

אַז די מאָטעש צו פּאָדלאָגעס.

„JAŚNIEJ SŁOŃCA“ איז צו די פּאָדלאָגעס, פּאַרקעטען און ליניאָלעאום א שײַנע און לאַנגדויערנדע גלאַנץ אָהן באַנוצען זיך מיט בערשטען.

„Jaśniej Słońca“

פֿערטריט אייל-פֿאַרב, פֿאַרבט װײַסע פּאָדלאָגעס אין פֿערלויף פֿון א שעה אויף די פֿאַרבען:

מאַכאָניאָװע און טינקעל ארזשעכאָװע

פּרובט איין איהר װעט זיך איבערציײגען!

פֿערקויף אין אַלע טקלאַד-אַפּטעטשנעס, זייף און פֿאַרב געשעפֿטען.

Fabryka przetworów techno chemicznych

„MARY“ Warszawa, Dzielna 48. tel. 285-51.

מיר דריקען אויס דעם טיפֿסטען מיטגעפֿיהל אונזערע פֿריינד משה און רוזשע גאָלדשטיין צוליב דעם פֿריהצייטיגען טויט פֿון זייער יונג פֿערשטאָרבענע טאָכטעריל

בלומטשע נ. ע.

אין אייער יונגער טאָכטעריל זאָלט איהר א טרייסט געפֿונען.

יהושע פֿרידמאַן און פֿרוי

„מאין יבא עזרי?“

יעדער איינציגער יוד אין לאנד טראגט זיך ארום ביים היינטיגען טאג מיט דער פערצווייפעלטער שאלה-
„מאין יבא עזרי?“

די לאגע איז אזא, וואס נעמט צו ביים מענטשען בכלל און ביים יודען בפרט דעם לעצטען פונק אמונה, אז ס'קען ווערען בעסער, רויבט אפ דאס לעצטע ביסעל אפטימיזם, און האקט איבער די פעהיגקייט צו טראכטען וועגען הילף פון ערגעץ, ווער רעדט נאך וועגען זעלבסטהילף.

„מאין יבא עזרי“?—טראגט זיך ארום דער קרעמער מיטן איינציגען רעיון— זעהענדיג, אז זיינע קונדישע וועקסלען ווערען כסדר פראטעסטירט, אז דער כעקיועסטראטאר און עקזעקוטאר זענען ביי איהם גאר אפטע געסט, אז אויף צו באצאלען די אלטע שטייערן האט ער נישט און שוין קומען אן נאקאזען אויף נייע, אז קיין קרעדיט זעהט מען אין די אויגען נישט אן, אז לייזען לייזט מען נישט, אז פערדינען פערדינט מען נישט, אז דער דאלאר שטייגט אין אין אז ליגען ליגט מען 9 איילען אין דער אדמה...

„מאין יבא עזרי“?—טראגט זיך ארום מיט דער מחשבה די יודישע ארבייטס-לאזע מאסע, וואס וואקסט פון טאג צו טאג, זעהענדיג, ווי ארבייטס-מעגליכקייט ווערט וואס ווייטער אלץ ווייניגער, קלענער און אומעגליכער, אז פאבריקען שליסען זיך, אז געזעלשאפטען גייען אונטער, אז אין די פריוואטע אונטערנעמונגען רעדוצירט מען שוין דאס לעצטע ביסעל נאך דערוייל „גליקליכע“ ארבייטענדיגע, אז אין די שטאדטישע, אדמיניסטראטיווע, מלוכהשע אינסטיטוציעס איז נאך אלץ פארמאכט פאר איהם דער צוטריט צו ארבייט, אז דאס ווייב און די קינדער ליידען דחקות, אז דער בעל הבית וואַרפט פון דירה, אז קיין האלץ אויף ווינטער איז נישטא, און א שוך מיט א בגד - איז מיט גאלד צוגלייך, און פאר די אויגען זעהט ער נישט קיין שום אייסיכט אויפן מארגענדיגען טאג כאטש...

„מאין יבא עזרי?“—טראגט זיך ארום מיטן איינציגען געדאנק דער דערווייל נאך „גליקליכער“ מיעט ארבייטענדיגע זעהענדיג, אז קיין שכירות אין זלאטעס ווערט מיט יעדען טאג איינגעדארטער, אז דער דאלאר ווערט בייטער ווי לענגער, אז די יקרות שטייגט, או בס"ה, אייב ער האט ארבייט, ארבעט ער פיי ווי אימוסט און דאס אויך ניט מיט זיכערהייט, צי וועט ער מארגען נאך האבען די ארבייט.

„מאין יבא עזרי“?—פרעגט דער יודישער בעל-מלאכה, דער יודישער האנטווערקער, אז בס"ה ליגט ערגעץ אין סייט א צעכען-פראיעקט, וואס וועט איהם דאס לעצט ביסען ברויט פון מויל ארויסרייסען א. א. וו.

„מאין יבא עזרי?“-פרעגט דער יודישער סטודירענדער, אז „נומערוס קלאזוס“ איז פארט א פאקט, אז קיין מאטורע גיט מען איהם נישט, אז בס"ה מעג ער פריי פארען קיין אויסלאנד - און קיין צידה לדרך איז נישטא.

„מאין יבא עזרי?“—

פאראן א יודיש ווארטעל: „צרת רבים חצי נחמה“. אבער די לאגע איז אצינד אזא, אז דאס איז אויך א קנאפע טרייסט געווארען?

אבער למאי מיט קרעכצען, מיט זיפצען? וועט דען וועמען דערפון גרינגער ווערען?

אין די שווערסטע צייטען פון דער דייטשער אקופאציע האבען זיך דאך נאך געפונען געזעלשפטליכע כחות, וועלכע האבען דעם מוט נישט פערלוירען אין יענער גהינום-צייט—פארוואס-זשע זאל מען אויך איצט נישט ארויסרופען צום לעבען יענע געזעלשאפטליכע כחות... צי איז דען נישט געקומען די צייט דערצו.

פערשטעהען דאך יא אונזערע אמעריקאנער ברידער, אז די ארגאניזאציע פון דער הילף איז איצט דרינגענר נויטיג און זיי האבען דאך אונטערגענומען אנ'אקציע פון 15 מיליאן דאלאר, וואס 2 א האלב מיליאן דערפון איז בעשטימט פאר די פוילישע יודען.

פארוואס זאלען זיך שוין נישט ארגאניזירען יענע געזעלשאפטליכע כחות, וועלכע זאלען זאנדירען דעם באדען פאר דער הילף, וואס גרייט זיך, און שוין באצייטענס אנגעמען מיטלען, אז די הילף זאל אנקומען ווירקלין צו דעם יעניגען, וואס נויטיגט זיך, אז די הילף זאל באמת פערוועגדעט ווערען פראדוקטיוו און דעמאקראטיש און נישט טראגען בלויז דעם נאמען פון „הילף“, אז די הילף זאל זיך פאקטיש אויסדריקען אין דער געהעריגער פארם און צום אלעמערשטען אין דער פארם פון ביליגער קרעדיט — א זאך אין וואס די פוילישע יודען נויטיגען זיך אממערסטען.

מען דארף איינמאל פאר אלע מאל פערשטעהן, אז ביליגן קרעדיט וועט שוין במילא פארריכטען אלע איבעריגע מאטעריעלע חסרונות אין אונזער לעבען אין פוילען.

ווי עס זאל נישט זיין, איז דער ביליגער קרעדיט פארלויפיג די איינציגע תשובה אויף דער פערצווייפעלטער פראגע פון—

„מאין יבא עזרי?“

א. י.

י. מ. שויכעטזאהן.

אין אפגרונד

(א שפאנענדע געשיכטע פון היינטיגער צייט).

דער נעגער, זעהענדיג, ווי מענדעלי מיט סארא'ן מיט ליזא און די איבריגע שטייגען איין אין די אויטאס און לאזען זיך איבער בונאס איירעס-איז ער אויך מיטגעריסען געווארען. זיינע ג ע ב ל י מ ע ן האבען זיך אויפגעקאכט און זיינע ליידענשאפטען האבען איהם מיטגעצויגען, ווי מיט א מאגנעטישער קראפט, מיטצולאזען זיך אין יענער ריכטונג, וואוהין סארא איז געפאהרען.

ער האט לאנג נישט געקלערט, איז תיכף ארויס פון פארט, ווען זייערע אויטא'ס האבען שוין גערירט, געכאפט אויף דער גיך דעם ערשטען בעסטען אויטא, וואס איז נאך געשטאנען אין דער נאהנט און געהייסען נאכיאגען מיט דער גרעסטער שנעלקייט יענע אנטלויפענדע אויטא'ס דערביי האט ער זיין שאפער אויפמערקזאם געמאכט. ער זאל אזוי קירעווען, אז יענע זאלען איהם נישט בעמערקען און דערפאר איהם פערזיכערט גוט צו בעלוינען.

זענען די אויטא'ס געפלויגען שעה'ן לאנג איבער בארג און טהאל, איבער'ן גאנצען ישוב אין בוענאס איירעס, וואו די איינוואוינער זענען ארויס און מיט חשד-בליקען נאכגעקוקט די פון טייוועל-געיאגטע בליץ שנעל פערשווינדענע אויטא'ס, וואס זענען מיט דער גאנצע קראפט אדורכגעלאפען דעם יודישען קווארטאל.

דער גאנצער יודישער ישוב האט באלד זיך אנגעשטויסען, לויט די פערמאכטע אויטא'ס, וואס זענען געפלויגען אזוי געהיימניספול, אז מכתמא האט מען שוין ווידער געבראכט צו פיהרען פון פארט פרישע „סחירה“ פון די ווייט פערווארפענע יודישע שטעטלעך, אין ביי פיל פון די, וואס זענען געשטאנען אויף זייערע הויז-שוועלען און האבען נאכגעקוקט דאס שדים-געלויפעריי. פון די אויטא'ס האבען זיך געשטעלט טרעהרען אין די אויגען, טראכטענדיג, ווער ווייסט, וועמען מ'האט עט דארט געכאפט אפשר קרובים און גאר נאהנטע משפחה?

אין יענעם טאג איז א גרויסע עצבות און דערשלאגענקייט אריינגעקומען אין פיל שטובען פון יודישען בוענא'ס איירעס.

דער גאנצער יודישער ישוב האט א טיפען ציטער געטין, צוזעהענדיג, ווי די דייהען פון די פערדארבענע און מאראליש-געזונקענע פערגרעסערען זיך פון טאג צו טאג, אויסמישענדיג מיט פסולת און שמוץ. דער גאנצער אטמאספערע פון יודישען ישוב.

אבער יענע אויסוואורפען האבען זיך נאך קיינעם נישט געפרעגט, אויפ'ן בוענאס איירעסער באדען האבען זיי געהאט פאר זייער האנדעל א גוטען קל מאט, און דאס „געשעפט“ האט זיך צובליהט און ריזיג צוואקסען.

דארט אונ'ם יודישען ישוב האט מען געביטערט, געזיפצט אין ביי אלע כמעט זענען געשוואלען געווארען די אויגען פון וויינען, צוזעהענדיג די גרעניצלאזע חרפה, וואס ווערט דורך יודען פארשפרייט איבער ווייטע מדינות, וואס קאמפראמענטירען דעם יודישען כבוד און מאכען אומגליקליך אהן א שיער, כשר'ע יודישע, נאאיווע טעכטער...

אבער ביי דער חברה טמאים האט מען געטריבען דעם האנדעל פון לעבעדיגע סחורה מיט דער גאנצער פרע, מען איז געזעסען טעג און נעכט און אויסגעטראכט פערשידענע מיטלען, ווי אזוי אויסצוזיבען פערשידענע

דער רבנות-קאמף אין ראדאם פון יאהר 1913 ביז'ן סוף 1925.

אַנגעהויבען האָט זיך דער קאמף ארום דעם ראדאמער רבנות אין יאהר 1913. און שוין שטעהען מיר אויפ'ן שוועל פון יאָהר 1926 און דער קאַמפף האָט זיך נאָך נישט אויפגעלעזט, האָט נאָך נישט אויפגעהערט זייט דאַמאָלס איין טאָג נישט צו עקזיסטירען. די צייט, וואָס ליגט צווישען די צוויי איבענאַנגעוויזענע דאַטעס בעצייכענט אַ תקופה פון די שוידערליכסטע געשעהעניש'ען, אַ תקופה פון קאַמפפען און אונאויפהערליכע מחלוקות'ען.

די אייראָפעאישע קריעג, וואָס איז אויסגעבראָכען מיט א צייט שפעטער, האָט זיך שוין לאַנג פערענדיגט. דער דייטש מיט'ן פראַנצויז, וועלכע זענען געווען צווישען זיך די בלוטיגסטע שונאים, האָבען זיך שוין, ווי עס איז דורכגעגלייכט. אַט איז ערשט נישט לאַנג געשלאָסען געוואָרען אין לאָקארנא צווישען זיי אַ פרידליכער אַקט. אין ראראָם אָבער, איז די מלחמה נאָך נישט איינגעשטילט. פון יאָהר 1913 הערט נישט אויף צו בושעווען דאָס מחלוקה-פייער ביז'ן היינטיגען טאָג. ס'איז נאָך אַזאַ קאַמף אַרום רבנות אין ערגיץ נישט געווען. מלוכות זענען אונטערגעגאַנגען, פעלקער זענען אויפגעשטאַנען, די יסודות פון דער וועלט האָבען געציטערט און זיך פונאנדערגעטרייסעלט, גאַנצע יודישע קבוצים זענען אויסגעראָטען געוואָרען, און דאָ שטעהט אַ שטאָדט, אַ גאַנצע יודישע קהלה און קעמפט שוין 12 יאָהר נאָכאַנאַנד מיט דער פערזאָהן, וואָס האָט זיך געקרוינט אַלס ראדאָמער רב. ס'איז אַ קאַמף אויף טוידט און לעבען און קיינער ווייסט נישט מיט וואָס דער קאַמף וועט זיך ענדיגען.

דער תמצית פון דער גאַנצער מהלוקה איז, וואס מען פערלאַנגט וואַהלען פון אַ רב און די אַלע איבריגע סקאַנדאַל-אומשטענדען זענען נאָר בעגלייט'ס-מאָמענטען צים גאַנצען שדיטקאָראַחאַר.

דער פראָצעס פון ה' קעסטענבערג מיט ה' פאַגעלמאַן, וואס איז פארגעקומען אין היגען קרייז-געריכט איז נאָר אַ פּראָלאָג, אַ פאָר-התחלה צום גאַנצען ווילד-פערוואַקסענעם בלאָנטער, וואס הייסט רבנות-פראַגע, ווייל די ענדגילטיגע ענטשיידונג וועגען פאָרמעלע רבנות-וואַהלען געפונט זיך אינגאַנצען אין רשות פון העכסטען אַדמיניסטראַטיווען טריבונאַל אין ווארשאַ.

דער פסק פון ראַדאָמער קרייז-געריכט טראָגט דעם חאַראַקטער פון רעהאַביליטאַציע פאָר ה' קעסטענבערג. דער פערלאַנג מצד דער קהלה אויף וואַהלען ווערט דאַדורך לחלוטין נישט אָבגעשוואַכט.

ס איז אייגענטליך אונפערשטענדליך, וואָס ה' קעסטענבערג'ס אַדוואָקאַטען האָבען אויפ'ן פראָצעס אַרויסגערוקט פראַגען, וואָס האָבען אַ שייכות מיט'ן כתב רבנות, אַ ענין, וואָס האָט שליסליך אַ ענגען צוזאַמענהאַנג מיט דער רבנות-שטוהל, וועלכע איז דאָך יעדענפאַלס אויפ'ן פראָצעס נישט גע'משפט געוואָרען. צווישען פאָגעלמאַנ'ס בעשולדיגונגען נעגען ה' קעסטענבערג, ווערט דאָך, אויב מיר האָבען קיין טעות נישט, אינגאַנצען נישט גערעדט, אַז דער כתב רבנות זאָל זיין אַ געפעלשטער, צוליב וועלכע טעמים ווידער איז דער כתב רבנות אַרויפגעשווימען אויפ'ן דיכטער-טיש.?

מיר פערשטעהען גוט די כונה פון ה' קעסטענבערג: ער האָט געוואָלט מיט'ן פראָצעס מאַכען נאָך א שריט ווייטער. איהם איז געגאַנגען א סך דערין, אַז דער כתב רבנות זאָל דוקאַ בעריהרט ווערען, און צוזאַמען מיט זיין רעהאַביליטאַציע און ריינוואַשען זיך, זאָל אויך געשטעמפעלט ווערען זיין רבנות-קאָנטראַקט—ווי זיינע פערטיידיגער האָבען עס אָנגערופען—אַלס לעגאַלער אין גע'כשר'טער, כדי דערמיט זיך בעהעלפען אַלס אָפיציעלער בעשטעטיגונג'ס-דאָקומענט פאר'ן הויכען טריבונאַל. אַזוי מעהר-ווייניגער איז געווען אויסגערעכענט די אַריענטאַציע פון ה' קעסטענבערג.

מיר, דאַגעגען, ווילען גלויבען אנדערש: אונזער לאָגיק דיקטירט אונז נעמליך, אַז דער אורטהייל פון ראַדאָמער געריכט, איז נאָר נוגע בלויז דאָס אָבוואַרפען די בעשולדיגונגען פון ה' פאָגעלמאַן, דער גופא עצם פון דער רבנות-פראגע אין ראדאָם איז נישט געלעזען.

דאס ראדאמער געריכט האט נישט גע'פסק'ענט ווער ס'זאל זיין ראַדאמער רב. איבער דעם וועט ענטשיידן, ווי געזאגט, דאס היכע טריבונאל פון ווארשא. און טאקי אין דעם איז פארהאן דער גאנצער אויסגאנג'ס-פונקט פון דעם פערביטערטען קאמף איבער'ן ראַדאמער רבנות. ה' קעסטענבערג מאָר נישט שטעהן אויפן וועג און וועלען שטערען צו רעאַליזירען די וואהלען, וועלכע זענען דער אויסדריק און דער פעסטער ווילען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם. ה' קעסטענבערג דארף אליין וועלען, אַז די וואהלען זאלען פארקומען, אויב ער וויל נישט, אז אין אונזער קהלה זאלען אלץ ווייטער פארטגעזעצט ווערען סקאנדאלען, קריגערייען און אייביג פערשארפטע סכסוכים. אויב ה' קעסטענבערג האט אַזאַ געטרייען צד וואס האט איהם מיט אַזוי פילע מסירת נפש פערטייגיגט בעת דעם פראצעס, וועט דאך דער זעלבער צד זיינער זיך קענען ווידמען בעת די וואהלען און אויך דאמאלס מאכען איהם געווינען. מיט וואס ערקלערט זיך פאַ־ט די סבה, וואס ה' קעסטענבערג וויל נישט דערלאזען קיין וואהלן? האט דאך אדוו. ה' פאסחאלסקי.

בייזע נעצען, אין וועלכע מען זאָל קענען אריינקריגען פרישע „העכטלען" און זיי פערקויפען למולך, צום אָפנאָם פון שאַנד, וואָס האָט גוט בעצאָהלט פאַר זיי.

די נעצען זענען די ערשטע פערוואָרפען געוואָרען אין די קליינע, אדער גרעסערע יודישע שטעטליך, וואו נויט איז געווען גרויס, די פינסטערניש פון דלות אין לשער; זענען אַ סך פון יודישע מיידלעך געפאלען אַ קרבן פאר א שטיקעל ברויט און א בעסער לעבען און א סך, די מעהר שטארקערע האבען נישט געקענט בייזשטעהן דעם נסיון פון שעהנע צירונג און קליידונג, וואס זייערע „התנים", די פערפיהרער, האבען זיי בעשאַנקען; די בלישטשענדיגע פייערלעך פון די בריליאַנטען האבן זייערע אויגן פערבלענדט און פאַר צופיל ליכטיגקייט האבען זיי נישט געזעהן די קרומע פינסטערע וועגען, וואס זענען אויסגעשפרייט ארום און ארום און פיהרען זיי אין אָפגרונד פון שאַנד און אויסגעלאסענקייט.

די דאזיגע פרויען-הענדלער זענען אָפגעלעגען זייער גאַנץ לעבען ביי פערשידענע פאָרטען, וואו יודישע וואנדערער זענען דורכגעפאהרען, האבען גוט געוואוסט, אז צווישען די נע־ונד'ניקעס וועלען זיי געפינען פיל מאטעריאַל פאַר זייער מסחר און זיי האבען טאַקי געטראָפען.

מענדעלי, דער קליין-שטעטיל'דיגער שניידער-זוהן, איז געווען פון די ערשטע, וואס האבען ענטדעקט נייע מיטלען און געוויזען, אז מ'ברויכט נישט ווארטען אין האפען-שטעדט, נאר מען קען גאַנץ גרינג ארויסבעקומען יודישע טעכטער פון זייערע אַלט געזעסענע שטעדטלעך; מ'ברויכט נאר וויסען, ווי אַזוי צו פערווארפען די „שיטשען" און עס געלינגט.

דאס האט ער בעוויזען ביים דעם ערשטען ארויספאָהר זיינעם פון אָדעס קיין בוענאָס איירעס, וואו ער האט אַלע דאָרטיגע שוין פון לאַנג אויסגעאיבטע הענדלער ענטציקט מיט זיינע געניאַלע פלענער און פעהיגקייטען און אפילו דער מיסטער פיליפ אַליין, וואס האָט שוין געהאט פראקטיק צעהנדליגער יאָהרען אין זיין מסחר האָט איהם בעוואונדערט.

ביים מיסטער פיליפ אין שטוב.

צווישען הערליכע אַלעען, וואו ס'זענען געווען אויסגעשטעלט פרעכטיגע ווילעס און גראַנציעזע-אויסגעבויטע פּאַלאַצען, וואס האבען געמאכט דעם איינדרוק, ווי א בעזונדערע רייכע קאָלאָניע, האבען זיך פליהענדיגע אויטאָ'ס פערקירעוועט און זיך אָפגעשטעלט ביי איינע פון די דאַרטיגע שענסטע הייזער, וואו מיסטער פיליפ האט געוואוינט.

אַלע זענען ארויס פון די אויטאָ'ס, אדיין אינ'ם פאדערשטען גארטען, וואָס האָט ארומגעצוימט דאס ווייסע מאַרמאָר-הויז, וואו זיי זענען אויפגענומען געווארען פון בעדינער און לאָקאייען און פון דארט אריין אין די ענטציקענד-פרעכטיגע סאַלאָנען פון מיסטער פיליפ.

אין עס-זאַל איז שוין געווען געגרייט א רייכער טיש פון כל טוב און מיסטער פיליפ האט אַליין איינגעלאַדען צום מיטאַג, אריינפיהרענדיג יעדען אונטערען אָרעם.

(פ אָ ר ט ז ע צ ו נ ג ק ו מ ט)

ועהר לאגיש און ריכטיג געפרעגט:

— אויב איהר ה' קעסטענבערג האט ווירקליך געשפייזט הונגעריגע, בעקליידט נאקעטע און געהיילט קראנקע, און אז ס'זאל טאקי אמת זיין, אז איהר האט אזעלכע גראנדיעזע פערדינסטען פאר דער יודישער בעפעלקערונג, פאר וואס זשע ווילט איהר נישט ווערען געוועהלט? — די קשיא איז דאך באמת א קלאץ-קשיא, וואס לאזט זיך נישט ריהרען פון ארט. ה' קעסטענבערג מיט זיין געגען-אקציע געגען די וואהלען גיעט דאך אליין א דייטליכען אנצוהערעניש, אז ער האט מורא פאר וואהלען, משמעות, ער פיהלט ניט, אז די גרעסטע טהייל פון שטאדט איז געגען איהם.

אויב ה' קעסטענבערג גלויבט אין דער מעטאדע פון מיעד־מאכען, איז עס גאר א טעות פון זיין זייט, דער בעסטער בעווייז קען זיין, וואס דער קאמפף צוליב איהם האט זיך אנגעהויבען אין יאהר 1913 און געדויערט נאך ביז היינט צו־טאג, ווען מיר שטעהען שוין אויף דער שוועל פון יאהר 1926 אוועק זענען שוין 12 יאהר און דער קאמפף האלט ערשט אין רעכטען מיטען ברענען.

צי וועלט שוין באמת נישט געווען די העכסטע צייט, אז די וואהלען זאלען ענדליך פארקומען און דאס פייער זאל סוף כל סוף איינגעלאשען ווערען?

ה. צוויג.

מאיר הערי"ש.

נס חנוכה אין קאצק.

(א חסידיש מעשה'לע)

ס'איז געווען נאר אין תחילת, בעת דער קאצקער האט אנגעהויבען צו „פירען”.

דער עולם, וואס איז פון פריהער געפאהרען צום רבין ר' בינם, האט זיך צעטיילט אין כיתות און יעדער איז אוועק צו א אנדערען תלמיד פון רבין ר' בינם, צווישען וועלכע ס'האט באזונדערס ארויסגעשטראלט דאס ליכטיגע געשטאלט פון ר' מענדיל קאצקער, אין וועמען ס'האבען זיך מדבק געווען די שארפע יונגעלייטלעך, די פארגייער פון רבין ר' בנים'ס חסידים.

אויפ'ן ערשטען חנוכה האבען זיך אוועקגעלאזען קיין קאצק מחנות חסידים רייכע זיינען אין שליטוועגענס געפאהרען און ארימע זענען צו פוס געגאנגען, אזוי אז דער שאסיי ביז קאצק איז פול געווען.

די קאצקער וועלדער, וואס זענען פערזונקען געווען א גאנצען ווינטער אין א ווייסען שנייעדיגען דרימעל, האבען זיך מיט אמאל אויפגעכאפט און א ציטער געטוהן, דער פוכיק-ווייסער וואלד-רוקען האט ראפטום דערפיהלט טיפע טריט פון מענשליכע פיס, האט זיך איבערגעשראקען פון די געשרייען, וואס האבען זיך געטראגען פון פערשידענע עקען, די וועגען זענען מיט א טיפען שניי פערשאטען געווען, האט מען זיך סימנים געמאכט לויט די קולות, כדי נישט פערבלאנדזשעט צו ווערען.

דאס התלהבות פון פאהרען קיין קאצק איז אזוי שטארק געווען, אז מ'האט גארנישט געקוקט אויף די קלאנגען, אז דא און דארט זענען באנדעס „פאוסטאנצעס” ארומגעשטאנען און אז אין די פוילישע וועלדער איז גארנישט פרייליך, און כאטש מ'האט דערצעהלט, אז אויף די וועגען קומען פאר געשלעגערייען צווישען די רוסישע קאזאקען מיט די פוילישע „פאוו-סטאנצעס”, דאך האט מען זיך איינגעשטעלט, ווייל דער אויפשטאנד איז נאך נישט אזוי ווייט פערשארפט געווען און דער עיקר האט מען געגלויבט, אז אין זכות פון קאצקער וועט חלילה קיינעם קיין שלעכטס נישט געשעהען.

האט מען אין קאצקער-שטיבעל א נאכט פאר חנוכה געמאכט א וועטשערע.

קעסט-איידימלעך האבען זייער עסען פון די שטובען געבראכט צו טראגען און אלע האבען געגעסען בחברותא, מ'האט גענומען אויף קוראזש צו ביסלעך בראנפען על פי נוסח קאצק, איז מען אריין אין התלהבות און מ'האט געטאנצט ביז טאג.

אז די הענער האבען אנגעהויבען צו קרייען אויף טאג און פון דרויסען האט דורך דער פערפרוירענער שויב דורכגעזילבערט א דינער פאדעם פון פריהמארגען - העלקייט האט סענדער בעל־מות, איינער פון די שארפסטע אפגעשטעלט דעם ריקוד און א געשריי ארויסגעגעבען: גענוג! ס'איז שוין טאג און מ'ברויכט געהן קיין קאצק!

האט דער עולם געבענטשט, זיך אוועקגעלאזען צו פוס און אפילו זיך נישט געזעגענט מיט ווייב און קינד.

זיי זענען ארויס פון שטעטעל און ארויף אויפ'ן שליאך, האט זיך פלוצלונג געמאכט א זאווערוכע, וואס האט זיך געדרייט אין א זיגזאג מיט אזא וואיעריי אין אימפעט, אז כניה וביה איז דער גאנצער שליאך פארשאטען געווארען, זיך צוזאמענגעגאסען מיט די ארומיגע פארשנייטע פעלדער אזוי, אז ס'האט זיך ניט קיין איין שטעגעלע ארויסגעזעהן און די חסידים האבען נישט געוואוסט, אויף וועלכער זייט זיך צו לאזען; צי אויף רעכטס, צי אויף לינקס.

די זאווערוכע איז געווארען שטארקער פון מינוט צו מינוט; אפילו צוריק צו געהן אין שטעטעל אריין האט מען שוין ניט געוואוסט דורך וואנען, אזוי הויך פארשאטען זענען געווען די ווע

אויפ'ן קעסטענבערג-פאגעלמאן פראצעס.

(בילדלעך, איינדריקען און זעהענישען...)

דער רושם אין שטאדט.

די גאנצע שטאדט ראדאם געפינט זיך אונטער דעם איינדרוק פון קעסטענבערג-פאגעלמאן-פראצעס. דאס איז נאך ביז היינט דאס טהעמא פון טאג. איבעראל אין אלע געזעלשאפטען, אינסטיטוציעס, ביים ווארשטאט, אפילו אין מארק ביי די טישאל-שטעהער'ס, קרעמער און קרעמערקעס, ווערט ברייט און אויספיהרליך ארומגערעדט דער פראצעס צווישען דעם „רב” קעסטענבערג און רעדאקטאר פאגעלמאן.

אין די טעג פון פראצעס האבען זיך צעהנדליגער מענשען אויפגעהויבען פריהער פון אלע מאהל און אקעגען געלאפען די ווארשאווער צייטונגען, כדי צו זעהן, וואס די יודישע פרעסע אין ווארשא שרייבט וועגען פראצעס. אין שטאדט איז פיל דעבאטירט געווארען, מ'האט זיך „געוועט” און איינגעלעגט געלד ווער ס'וועט געווינען.

אבגעדעקט דעם שלייער.

דער פראצעס האט אבגעדעקט, אזוי צו זאגען, דעם שלייער פון אונזער אינערליכען יודישען לעבען און בעוויזען פאר דער אויסערער וועלט, אז מיר יודען זענען „מורדים” אין אונזערע רבנים און מיר פערפאלגען זיי אהן רחמנות. ה' קעסטענבערג'ס פערטיידיגער פון פויזען האט בעת'ן פראצעס מאניפעסטירט די הומאניטארע געפיהלען פון זיין קאלעגא און לאנדסמאן, חבר סעקרעטארטשיק, ער האט דערצעהלט מיט ארטאטארישען ארטיזים און בעדוירונג'ס אינטאנאציע, ווי מיר ראדאמער יודען האבען נעבעך געפייניגט די פריהערדיגע רבנים, ווי הרב לאנדוי, ר' שמואל מאהיליווער און סענאטאר הרב פערלמוטער, וועלכע זענען מיט יאהרען צוריק געווען אין ראדאם.

ביי די אנהענגער פון ה' קעסטענבערג און ביי איהם אליין האבען זיך דאמאלס „טרעהרען” בעוויזען. די מאראל פון פויזנער אדוואקאט חמורסקי, האט זיי אוש ביז „טרערען” גערירט, אין די שטיקונגספולע רייד פון חמורסקי האט קעסטענבערג ערשט דערפיהלט זיין טרויריגען גורל און ער האט געזיפצט:- ר' שמואל מאהיליווער האט מען פערפאלגט און אויך מיך הערט מען נישט אויף צו פייניגען – האט ער זיך ג ע ט ר א כ ט, א ו ן ע ר ה א ט אין דעם מאמענט זיך געפיהלט א געהייליגטער...

שווייגענדיגע אויגען, וואס רעדען.

די יודען, וואס האבען זיך געפונען אויפן געריכט'ס-זאהל האבען מעהר ווי געשוויגען, זייערע אויגען האבען גערעדט און אויסגעדריקט כעס און פערדרוס צו דעם, וואס זיצט אין סאמעטענעם קאפעל און אין דער סאטין-דע-ליאנענע זשיפצע ביי איין טיש מיט נישט־יודישע אדוואקאטען און אלע צוזאמען זוכען זיי און נישטערען אין די דיקע קאדעקס-ביכלעך. די יודישע אויגען האבען אהינגעבליקט און זיי האבען געפרעגט: יודישער רב וואו איז דער שלחן ערוך? פאר וואס האט איהר נישט מיטגעבראכט דעם בית יוסף, רמב"ם. ראב"ד און בעסער בעוויזען פאר'ן געריכט-טריבונאל, ווי דארט שטעהט בפירוש געשריבען, אז א רב טאר זיך נישט מאכען מיט געוואלד און אהן הסכם פון קהל?...

די יודישע הערצער האבען געצא-

גען,

די יונגע חסידימלעך האבען זיך גארניט געשראקען, און טעלדער האט אלעמען מוט אונטערגעגעבען, טענה'ענדיג, אז דאס איז ניט מעה־ ווי דעם שטנ'ס ארבייט, וואס פארגינט נישט צו געהן אנקוקען דעם קאצקער, האט זיך דער עולם געשטארקט און געשטעלט פיס.

זענען זיי געגאנגען וואלד-איין, וואלד-אויס און וואס מעהר זיי זענען געגאנגען, אלץ מעהר האבען זיי פארבלאנדזשעט, ביז ס'האט אנגעהויבען טונקעל צו ווערען.

אז דער עולם האט געזעהען, אז קיין קאצק איז נאך הצט-ווייט האט מען זיך אוועקגעשטעלט, געלייגט די טליתים און גענומען דאווענען בציבור, האט דער וואלד געשטורעמט, די זאווערוכע האט געפייפט, ווי מיט טויזענדטער ווילדע קולות און די ביימער האבען זיך געבראכען און מיטגעשאקעלט זיך מיט די חסידים.

פון די ווייטע ברעגען הימלען איז דערוויילע ארויסגעשוואומען א בלאסער פער'חלום'טער בין-השמשות, וואס האט אריינגעקוקט אין וואלד אריין מיט א טיפער פארטראכטקייט.

פון ווייטענס איז אויפגעגאנגען א קיילעכדיגע זילבערנע לבנה, וואס האט זיך אפגעשלאגען אויפן שניי ווי א—בלויער ניי-געבארענער פריהמארגען און מ'האט געמיינט, אז ס'איז א לאנגער פארטאגס.

פלוצלינג האט דעם וואלד-שטורעם דורכגעשניטען א לאנג-אויסגעצויגענער: —סטאי!—וואס האט אפגעקלונגען ווי א הוילער עכא איבער דער גאנצער לענג און ברייט פון וואלד.

דער עולם חסידים האט א צאפעל-אויף געטוהן, זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען, אבער קיינעם ניט געזעהן, אנגעשטרענגט די אויערען—אפשר גייט עמיצער, אדער עס רייט ווער, אבער גארנישט געהערט.

די טריט זענען איינגעשלונגען געווארען אין ווייכען שניי.

מיט אמאהל אבער, גאנץ אומגעריכט האט זיך א באוויזן געטוהן א מחנה קאזאקען, רייטענדיג אויף פערד, איינגעקנוילט אין לאנגע „בורקעס" מיט הויכע פוטערנע היטלען און אין די הענד האבען זיי געהאלטען לאנגע פיקעס.

ס'האט אויסגעזעהן ווי זיי וואלטען פון דער ערד ארויסגעוואקסען און א צארענדיגען געשריי אויסגעטוהן:

— וואט זדיעס פאוסטאנצי!—

די קאזאקען האבען די חסידימלעך ארעסטירט און אוועקגעפיהרט זיי אין דערבייאיגען דארף צום קאמאנדיר, וועלכער האט די חסידים אריינגעזעצט אין א פינסטערער קאמער, ארומגעשלאגען מיט אייזערנע קראטעס און ארום האלבע נאכט, ווען דער גענעראל איז געקומען האט מען די חסידים אריינגערופען און זיי קורץ אפגע'פסקענט צו הענגען.

פארטאגס האט מען שוין געזאלט אויספיהרען דעם פסק-דין.

האבען די חסידים א גאנצע נאכט געוויינט אין תפיסה, ודוי געזאגט און מתפלל געווען אין דער טיפער פינסטערער קאמער.

— — — — — — — — —

דער קאצקער האט דאס אלץ מרגיש געווען און געזעהען מיט זיין ווייטען בליק. פארנאכט בעת אין בית-מדרש'ל איז פול געפאקט געווען פון אנגעפארענע חסידים און דאס חנוכה-לעמפעל איז שוין געשטאנען צוגעגרייט אויפ'ן פענסטער ביים מזרח און אלין האט געווארט מיט הארץ קלאפעניש, אז דער קאצקער זאל זיך בעווייזען.

און אז דער קאצקער האט זיך ענדליך אריינגעשארט, געמאכט די ברכות און געוואלט אנצינדען דאס ערשטע ליכטעל, האט זיך עס פאר קיין פאל נישט געוואלט אנצינדען, איז ער געשטאנען איינגעבויגען א צייט לאנג און דאס קנויטעל האט זיך בשום-אופן נישט געוואלט אננעמען מיט פייער פון משמש-ליכטעל.

ס'האט זיך אויסגעדאכט ווי דער קאצקער שטעהט און ראנגעלט זיך מיט עמיצען.

און אז דאס קנויטעל האט זיך לסוף נאך א שווערער מלחמה אנגעצונדען איז עס באלד צוריק איינגעלאשען געווארען.

האט דער קאצקער ווידער אנגעצונדען איז דאס קנויטעל ווייטער אויסגעגאנגען פונקט ווי ס'וואלט ווער געשטאנען און להכעיס געלאשען, האט דער קאצקער זיך א גלייך אויס געטוהן און א קנאק געטוהן מיט'ן גראבען פינגער, אויסרופענדיג:— כ'ווייס שוין! — און איז נעלם געווארען אין זיין צעל קעריל אריין.

דער עולם איז געבליבען שטעהען צעטומעלט אין א שרעקעדיגע שטיל-שווייגעניש און א פחד האט זיך איבערן בית-מדרשל אויסגעשפרייט.

דער קאצקער איז דערוויילע ארויס דורך א צווייטער טהיר, פארקליידט ווי א פויער און זיך אוועקגעלאזט אין וואלד אריין—ביז ער איז אנגעקומען אין יענעם דארף, וואו זיינע חסידים זענען געווען ארעסטירט.

דער קאצקער האט זיך דערנענטערט צו דער קאמער, וואו ס'זענען געשטאנען קאזאקען באוואכט מיט גאלע בלאנקענדיגע שווערדען און ער האט אויף זיי געווארפען פייערדיגע בליקען.

זיינע לאנגע האריגע ברעמען האבען זיך געהויבען אין א מורא'דיגער שנעלקייט, פון אונטער וועלכע ס'איז א פייער געפלויגען שווארץ אפעלדיגע פונקען, וואס האבען די קאזאקען דורכגעדרונגען, זיי פער'שכורט און איינגעשלעפערט, זענען די קאזאקען אנידערגעפאלען און טיף איינגעשלאפען ווי אין א הינער-פלעט.

דער קאצקער איז צוגעגאנגען נאך נעהנטער.

פון זיינעם א בלויזען ריהר האט זיך די אייזערנע טהיר שנעל אויפגעמאכט און אז ער איז אריבער די שוועל פון דער תפיסה האט ער דערזעהן ווי זיינע חסידים וויינען און קלאגען, וואלגערן זיך אויף דער ערד און זאגען ודוי, איז דער קאצקער שטארק גערירט געווארען, האט ער זיך א צעקנעפעל אויפגעטאן זיין לאנגע פויערישע כוקמאנע און זיך בעוויזען אין זיין לאנגען ברייטען טלית קטן.

האבען די חסידים גלייך דערקענט זייער רבין, זענען זיי אויפגעציטערט געווארען און אויסגעשריען אין איין פארצאפעלטען אטעם:

– רבי ווי אזוי? רבי ווי אזוי זייט איהר דא אריין?—

דער קאצקער האט צוגעלייגט דעם פינגער צום מויל און אויסגעשעפטשעט שטיל:— שא שטיל, רעדט גארנישט, נאר קומט מיט מיר!—

זענען זיי ארויס פון דער פינסטערער קאמער און געלאפען איבער וועלדער און פעלדער, ביז זיי זענען אנגעקומען קיין קאצק און דארטען געצונדען חנוכה-ליכט און וואו דער גאנצער עולם חסידים האט פאר שמחה פונם גרויסען נס געטאנצט-גאנצע אכט טעג חנוכה.

און—פארשפארט גומל בענטשען...

פעלט, דאס מויל האט געשוויגען, די צינג איז געווען געלעהמט צום גומען, די אויגען בלויז האבען גערעדט...

די תורה ווערט נישט פארלאזט.

אז יודען לערנען נישט די תורה קומען צו געהן גוים און זיי זענען מקבל די תורה, אז א יודישער רב וויל נישט וויסען פון שלחן ערוך מוז קומען א נישט-יוד, ווי כדומה א פאסחאלסקי און אפעלירען צום רבנישען געוויסען פון הרב קעסטענבערג אין פרעגען, פאר וואס ער וויל נישט דערלאזען קיין וואהלען און ווערען געקליבען דורך דער איינשטימיגקייט פון זיינע וועהלער. פון די וואס געטרויען איהם אב זייערע נשמות...

דער פויזנער מאראליסט, ה' קעסטענבערג'ס מליץ, קען נישט פערשטעה, וואס יודען ווילען נישט נאר א געוועהלטען רב, און נאך מעהר קען ער נישט פערשטעהן, וואס אזא יונגערמאן, ווי באנפלמאן האט געוואגט ארויסצוטרעטען געגען זיין דוש-פאסטעוש, דאס איז ביי איהם א טראגעדיע...

אויב יודען בעפעלען זייער אייגענעם דוש-פאסטעוש—טראכט זיך אפשר ה' חמורסקי — איז דאך מיין בן-יחיד, סעקרעטארטשיק א צדיק גמור...

דער תלמודיסט און דער קאדעקס—מאן.

אדוו. פאסחאלסקי, דער גריפלער אין די קאדעקסען פון 19 און 20 יאהרהונדערט דערפיהלט עפיס אינסטינקטיוו דעם גייסט פון מיטעל-אלטער און אור-אלטער, דעם שיואונג פון דער צייט פון די יודישע גאונים און פוסקים, ער פרעגט מיטן גאנצען פיבער פון זיין נשמה: פאניע ראבין, פאר וואס ווילט איהר נישט קיין וואהלען, ווי שעהן וואלט געווען ווען איהר זאלט זיין געוועהלט מיט'ן הסכם פון כלל?..

אין געריכט שטעהען זיך אנטקעגען איבער צוויי טישלעך: ביי איין טישעל שטעהט דער טריקענער קאדעקס-מענש, פאסחאלסקי, זיינע הארץ-סטרונעס מאכט אויפציטערען א ווידער-קול פון תלמוד און שלחן ערוך; ביי א צווייטען טישעל זיצט א רב און נישטערט אין קאדעקסען, צווישען סטאטוטען און פאראגראפען.

פערטורישטע ראליען...

ער קען צו-גוט די עדות..

עס ווערט אריינגערופען אנ'עדות, וואס איז נישט גינסטיג פאר ה' קעסטענבערג דער עדות דערצעהלט מכח דאס און יענץ, און בשעת מעשה שרייבט שנעל אויף ה' קעסטענבערג א קליין נאטיצעל און דערלאנגט עס איינעם פון זיינע אדוואקאטען. אין תחילת ווייסט מען נישט וואס דאס בעדייט, ערשט אבער ווען דער עדות בלייבט ענטשוויגען. דערוויסט מען זיך, אז אין יענעם קליינעם נאטיצעל, וואס פארנעמט אפשר א אכטעל פון [illegible] פאפיר, האט

וואס הערט זיך אין ראדאם.

פּערקלענערט דעם וועקסיל-אָבצאָל

ביי די רעיענטען.

א דאנק דער אינטערווענץ פון סוחרים-פעראיין אין ראדאם, איז דער וועקסעל-אָבצאָהל בעדייטענד פּערקלענערט געוואָרן פון 1-טן דעצעמ. ה. י. אָן דער אָבצאָהל איז לויט פאלגענדען סדר:

א וועקסיל פון זל.	רעיענט	פּראָטעסט
פון 10 זל.	50 גר.	3 זל. מיט 25 גר.
ביז 20 „	„ 50	3 „ „ 30 „
„ 30 „	„ 50	3 „ „ 35 „
„ 40 „	„ 50	3 „ „ 40 „
„ 49 „	„ 50	3 „ „ 45 „
„ 50 „	1 זל.	3 „ „ 45 „
„ 60 „	„ 1	3 „ „ 50 „
„ 70 „	„ 1	3 „ „ 55 „
„ 80 „	„ 1	3 „ „ 60 „
„ 90 „	„ 1	3 „ „ 65 „
„ 100 „	„ 1	3 „ „ 70 „
„ 149 „	„ 1	3 „ „ 95 „
„ 150 „	„ 1	3 „ „ 95 „
„ 199 „	„ 1	5 „ „ 18 „
„ 200 „	„ 1,20	5 „ „ 20 „
„ 250 „	„ 1,45	6 „ „ 45 „
„ 300 „	„ 1,75	7 „ „ 70 „
„ 350 „	„ 1,95	8 „ „ 95 „
„ 400 „	„ 2,20	10 „ „ 20 „
„ 450 „	„ 2,45	11 „ „ 45 „
„ 499 „	„ 2,70	12 „ „ 68 „
פאָר 500 „	„ 2,70	12 „ „ 70 „

די טאבעלע איז פארגעזצהן ביז 10,000 זל. וואס מיר וועלען ברענגען אין די קומענדיגע נומערען.

קאָמוניקאַט פון ראַדאָמער פּאַלעסטינאַ-אַמט.

בעשטעטיגטע סערטיפיקאטען.

1-טע קאַטעגאָריע.

(ה מ ש ך)

דוד ראדאמסקי, שמחה ברוך הערץ, נתן דוד קאָרמאַן, חיים משה זילבערבערג, מענדיל באַקמאַן, הינה פייגע גרינבוים, מאיר אַבראַמאָוויטש, ברוך קירשענצווייג, שמואל משה שמעדראָ, קלמן גאָלדשטיין, אברהם סטראַוועטשינסקי, מאיר ראָזענצווייג, אהרן גראָספעלד, מרדכי בירענבוים, אלימלך פיינקינד, רבקה זעליגער, חוה בריקמאַן, רייזעל קורץ, פייגע ווייסבאָרד, מרים העכטמאַן, איידעל קאָרמאַן, אלימלך מעדאַליאָן, יהודית חוואָט, שרה באָראָוועך, לייבוש הויזווירט, שמואל שפּייזמאַן, זכריה ראָזענבלאָט, עקיבא קנאָבעל, ישעיה ראָזענצווייג, ישראל שטאָטמיינער, שמחה צוקער, אשר זעליג ווידז, חיים אליעזר וייל, צבי וואָרעס, פנחס ביאלסקי, קאָרטש איטשע, יוסף בירענבוים, שרה וויינבערג, פעריל ליבע קאוואנאָוויטש.

2-טע קאַטעגאָריע:

נחמה לענגער, ישראל קירשענצווייג, משה חיים רייך, אברהם פרץ בארענשטיין, זלמן צימבאַליסט, טויבע דיאַמענט, ישעיה גאָלדשטיין, ביגה וויינטרויב, פעריל פּסטשעווסקי, לאה גוטמאַן, יהודה חיימאָוויטש, אלימך קאַפּער, פסח קערשבערג, משה בונים בלאָס, רפאל אַבראַמאָוויטש, זאב קאָרמאַן, חיי' אייזענמאַן.

3-טע קאַטעגאָריע:

יוסף מאיר פריד, אַברהם ווערטהיים, שלמה קירשענבוים, יעקב נתן פעלדמאַן, דוד האַלבערשטיין, נתן דוד מאגנישעווסקי, ראובן מאיר קייפמאַן, אליהו ווייצמאַן, משה רפאל לינזעל, שמואל מרדכי רייז, יעקב מאיר ראָזענצווייג, יצחק דראָוויטש, משה פינקעלשטיין, יוסף איילבוים, יוסף שערמאַן, חיים ראָזענבערג, פעסע מעדאַליאָן.

רעקאָמענדאַציע - בריעף (המלצה)

ירחמיאל בארענשטיין, אליעזר באָרענשטיין, משה ראַצימאָר.

ה' קעסטענבערג אָבגעפּראָטעסטירט דעם עדות און צוזאמענגעשטעלט א גאַנצע מאָנאָגראַפיע פון עדות: מיט וואָס ער האָט געהאנדעלט, מיט וועמען ער האָט זיך געקריעגט, צי ער האָט גענומען ערגיץ-וואו שטיצע, צי ער האָט געפעלשט וועקסלען, וועמענס מאַמע ס'איז געווען אַ קעכין, וואו מ'האָט פערמשכונ'ט ספרי תורות, ווען דער עדות איז געווען אויפ'ן ברית ביי ה' קעסטענבערג, ווער ס'האָט געהאַנדעלט אין געהיים מיט בראנפען, וועמען מ'האָט ניט בעלאָז'ט ליינען דאָס ספר אין שוהל, ווער ס'האָט גע'גנב'עט אין „עזרה". ה' קעסטענבערג ווייסט פון אלע' געהיימניסען פון זיינע עדות, ער שרייבט עס אַלץ אויף קליינע נאָטיצלעך און דערלאַנגט זיי יעדעס מאָהל אַ צווייטען פון זיינע אדוואָקאַטען, וועלכע ליינען באַלד אַרויס אויסענווענדיג די דיקטאַנדא, און דער עדות ווערט געשמעלט אונטער אַ קרייץ-פייער פון פראגען, וואָס זענען אויסען איהם צו דיסקרעדיטירען און ארונטערצורייסען זיין אויטאָריטעט און חשיבות.

און טאַקי דאָס איז זעהר פּערדעכטיג, וואָס ה' קעסטענבערג קען אַזוי צו-גוט די עדות פון געגנערישען לאַגער. אָט די זעלבע אויסשטודירטע רעזשי און די פאָטאָגראַפישע אויפנאָהמען זיינע פון יעדען עדות, פיהרט אַרויף אויף שפורען פיל מיט חשד, דאס צו-גוט קענען די עדות זענען מרמז, אַז אויך אין יענע יאָהרען בימי פּאָניצ און נאָכהער די עסטרייכישע אָקופּאַציע האָט ער די זעלבע עדות אַזוי גוט געקענט ווי היינט...

אויך דאָס אליין איז אַ ביסעל אויפפאַלענד...

ביעלסקי - ביאַלסקי.

ביעלסקי, דער פערטיידיגער פון ה' קעסטענבערג און ביאַלסקי זיין בעשולדיגער, צוויי עהנליכע נעמען מיט ענטקעגענגעזעצטע און קאָנטראַסטליכע שטרעבונגען אָבער ווי סימבאָליש איז עס, וואס ביידע עהנליכע נעמען מיט זייער להיפּך'דיגען אינהאלט האבען פּאָרט צווישען זיך אַ געוויסען נזוא— מענהאנג. דער נאמען ביאַלסקי פערקערפּערט און זיך ביידע געשיכטליכע באַזען פון ה' קעסטענבערג'ס עפּאָפּעע. דער נאמען ביאַלסקי, איז און א געוויסע מאָס פערבינדען מיט דער עפּאכע, ווען ה' קעסטענבערג'ס שטערען איז אויפגעגאנגען אויפ'ן ראדאמער רבנישען האָריזאָנט.

ה' ביאַלסקי, האָט קעסטענבערג'ן פּאָרגעשטעלט פאַר'ן גובערנאטאר זאסיאָדקאָ אלס פּאָדראַבין און דערנאָך איז ער געגען איהם אַרויסגעטרעטען מיט דער בעשולדיגונג, וואס ער ה' קעסטענבערג האָט זיך געמאַכט פאר א רב און איז ווייט אַריבערגעטרעטען די גרעניצען פון דער פּראטעקציע. אין דעם קליינטשיקען אות-אונטערשיעד פון ביאַלסקי—ביעלסקי, ליגט דער שליסעל פון דער גאַנצער געשיכטע — קעסטענבערג.

„שוויאַטלאָ" אָדער „טשעמנאָשטש"

די גאַנצע צייט פון פּראצעס זיצט אין געריכט א אַלטע אַ גראָז-גראָהע קריסטען. איהר קליידונג און אויסזעהן זאָגען עדות. אַז זי געהערט צום עלטערען און פּאַרצייטיש—אַריסטאָקראַטישען דור פון דער פּוילישער געזעלשאפט. זי פאָלגט נאָך די געריכט'ס פערהאַנדלונגען מיט דער גרעסטע אויפמערקזאַמקייט. זי האלט שטאַרק פונ'ם פאַן סענדזשיע יוזעף בעקערמאַן און זי זאגט, אז אויפ'ן פּראצעס צווישען די ה"ה קעסטענבערג און פאגעלמאַן קומט פאָר א קאַמף צווישען שוויאַטלאָ און טשעמנאָשטש. אין טאג פון פּראַצעס, ערב דעס אורטהייל קומט זי אַ פערסאָנעטע אַנצולויפען און ביים טהיר שטעהענדיג, פרעגט זי דעם פּאָליציאַנט—אַ קטאָ זוויטשענזשי, שוויאַטלאָ טשי טשעמנאשטש?—

—אַ באָ יאַ וויעם, נאַ טאָ יעסט סאנד ענטפערט מיט אַ שמייכעל דער פּאָליציאַנט און די אַלטיטשקע הינקט אריין אין געריכט. — נאכן אויסליינען דעם אורטהייל רופט זי אויס מיט בעגייסטערונג און עדות'ט זיך: אַלע פּאָוויעדזשאַלאָם, זשע שוויאַטלאָשטש מושי זוויטשענזשיטש... —

דער המשך.

צום צווייטען מאהל אבגעלעגט דעם פאליטישען פראצעס.

עהערנעכטען, מיטוואך, איז דער היגער קרייז־געריכט צוגעטרעטען צום צווייטען מאהל בעטראכטען דעם פראצעס פון די 9 ראדאמער יונגעלייט און 1 פרייליין. ביים אברופען די נעמען פון די עדות האט זיך ארויסגעוויזען, אז ס'פעהלען עדות מצד דער בעשולדיגונג, ווי אויך פון דער פערטיידיגונג. צווישען די זיך נישט־שטעלענדיגע עדות האט זיך אויך געפינען דער עדות לעאן בזשעזשינסקי, וועלכע דארף ארויסטרעטען מצד דער בעשולדיגונג, בזשעזשינסקי האט זין אויך נישט געשטעלט דאס פריהערדיגע מאהל צום פראצעס און מ'האט איהם אויפגעזוכט אין לאדז, פון וואן ס'איז פארגעשטעלט געווארען א צייגניש, אז ער איז שלאף. דאס געריכט האט נישט גענומען אין אכט די קראנקען־צייגניש דערפאר, וואס דער אונטערשריפט פון דאקטאר איז נישט גענוג קלאהר. די פערטיידיגער האבען צוליב די אלע טעמים געמאכט א פארשלאג, אז דער פראצעס זאל אבגעלעגט ווערען. דאס געריכט איז אוועק אויף א צוויי שעה׳דיגע בעראטונג און נאכהער מסכים געווען מיטן פארשלאג פון די פערטיידיגער אבצולעגען דעם פראצעס.

לויט ווי מען רעכענט וועט דער פראצעס ענדגילטיג בעטראכט ווערען דעם סוף פון היינטיגען חודש.

רעפעראטען אין האנדוו.—קלוב

פאר צוויי וואכען פרייטאג־צו־נאכט דעם 27/11 האט ד"ר פאמראק געהאלטען א אינטערעסאנטען רעפעראט א. ד. ט. „די געפאהר וואס דראהט אייערע קינדער" ה' פאמראק האט זעהר שעהן ארומגערעדט וועגען דער פיזישער און גייסטיגער ענטוויקלונג פון יודישען קינד אין דער היים, ווי אויך אין דער שולע. דער רעפעראט איז פארגעקומען אין האנדווערקער־קלוב און צוגעצויגען א עולם איבער 300 צוהערער.

פאריגען פרייטאג צו־נאכט האט ד"ר שענדעראוויטש געהאלטען א פארלעזונג אין האנדווערקער־קלוב א. ד. ט. „וועגערישע קראנקהייט אלס פאלקס־געפאהר" ה' שענדעראוויטש פערשטעהט די וויכטיגקייט פון זיינע רעפעראטען און ער בעמיהט זיך אלץ איבערצוגעבען אין א גרינגע, פאפולערע שפראך, פאר וואס זיינע צוהערער זעגען איהם דאנקבאר. ה' שענדעראוויטש'ס פארלעזונג האט ארויסגערופען אינטערעס און צוגעצויגען א גרעסערען עולם צוהערער.

פון דער פעראייניגטע נ. פ. קאמיסיע אין ראדאם.

די גרעסטע פושקעס בעת דער לעצטער הרקה

לייביל פרידמאן סקארישעווסקא	8,25
דוד סאווע מלעצנע	6,00
סוחרים־פעראיין לובעלסקא 18	5,00
יוסף סאנדעל מיכאליך	5,00
יעקב אדלער לובעלסקא 31	5,00

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

פרייטאג צו נאכט'ס, דעם לעצטען חנוכה־אוועגד דעם 18/12 ד. י. אום 8 א זייגער אוועגד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א חנוכה־רעפעראט פון פראפ. מושקאטבליט א. ד. ט. „הנרות הללו". איינגאנג נור פאר מיטגלידער. מ'בעט צו קומען פינקטליך.

צעירי ציון.

נאך א קורצער הפסקה האט „צעירי ציון" ווידער בעגייט איהר טהעטיגקייט אין אייגענעם לאקאל, לובלינער 27.

יעדען פרייטאג־צו־נאכט קומען פאר חברים־שמועסען און רעפעראטען. ס'זענען אויך איינגעארדענט געווארען העברעאישע קורסען.

חנוכה־פייערונגען.

די קולטור־קאמיסיע ביים האנדווערקער־קלוב ארדענט איין היינטיגען שבת־צו נאכט א טראדיציאנעלען חנוכה־אוועגד מיט א רייכען און אינטערעסאנטען פראגראם. אויפ'ן אוועגד וועט אנטייל געמען די גאנצע דראמאטישע סעקציע ביים האנדווערקערקלוב.

וונטאג דעם צווייטען טאג חנוכה וועט אין דער שטאדטישער שוהל פארקומען א חנוכה־פייערונג, אויף וועלכער ס'וועלען זיך בעטייליגען די תלמידים פון דער תלמוד־תורה. א אייגענער כאר אונטער דער לייטונג פון חזן ישראל קופער וועט אויפפיהרען א רייהע פאלק'ס־נגונים. די תלמידים וועלען רעפערירען מעניני דיומא און ס'וועלען געהאלטען ווערען רעדעס איבער ערצ־העריזשע און רעליגיעזע טהעמעס. צוליב דעם, וואס די הכנסה פון דער פייערונג געהט לטובת דעם למוד פון די ת"ת־קינדער, איז א חוב פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם צו אונטערשטיצען די פייערונג און צאהלרייך בעזוכען די שוהל.

דער בעריהמטער שוהל־קאנטאר ה' יאפע, וועט קימענדיגען זונטאג צינדען דאס דריטע חנוכה־ליכטעל אין שוהל ה' יאפע וועט מיט זיין גוט איינשטודירטען חאר זינגען א רייהע פרעכטיגע סינאגאגאלע זאכען און קלאסישע קאמפאזיציעס. ס'איז בלי ספק ווערט צו קומען הערען דעם גוטען חזן און בעריהמטען זינגער יאפע, וועלכער בעזיצט א ריזיגען לירע־טענאר און צייכענט זיך אויס מיט זעלטענעם רוט'ן ביים אויפפירען קלאסישען געזאנג.

צו פאבריק'ס־פרייזען

פלאטיר־אויסארבייטונגען אויף ווייס־מעטאל ווי: לעפיל מעסער, גאפלען אזן אלערליי גאלאנטעריע

עמפפעהלט די פירמע

א. מאלעצקי

28—06 ראדאם

געזעלשאפטליכעס.

לעגאליזירט דעם ספארט פעראיין „חשמונאי".

א דאנק דעם ה' ש. שטראזמאן איז פאריגע וואך לעגאליזירט געווארען, לויט דעם נומער 895, פון דער קעלצער וואיעוואודזטווא דער היגער ספארט קלוב „חשמונאי" ביים ספארט פעראיין איז געעפענט געווארען א אבטיילונג פאר שווער אטלעטיק: ווי באקס, וואלקעס אונטער דער לייטונג פון קאפ. ה' גוטמאן.

דער סעקרעטאריאט לובלינער 12 איז טעטיג פונ 3—5 טעגליך.

פאר קינדער און הויז־דינערשאפט

אייזערנע בעטלעך צוזאנמענגעלייגטע, סאלידע אויסארבייטונגען, פון 14 זל. אן.

עמפפעלט די פירמע.

א. מאלעצקי.

28—67 ראדאם.

מכבי'ער ראאוט.

פאריגען שבת־צו נאכט האט „מכבי" איינגעארדענט א ראאוט אין „מיראזש" דער ראאוט האט זיך אנגעהויבען מיטן תחזקנה־מארש און די יודישע ספארטס־יונגעלייט האבען צווישען זיך פערברענגט געמיטלעך דעם אוועגד.

אויפ'ן ראאוט זענען געוועזען עטליכע עלטערע קריסטען, און אפילו אייניגע ענגלענדער, פון דער יודישער געזעלשאפט, אבער, זענען א פנים געווען ווייניג בעלנים צו קומען אויף א אוועגד, איינגעארדענט דורך א יודישען ספארט'ס־פעראיין, ווע מענס חטא, ער בעשטעהט אפשר דערין, וואס ער שטרעבט צו העלפען אויסוואקסען א געזונטען יודישען דור...

וואו קען מען בעקומען א פאטענט נישט בעצאהלענדיג באלד קיין געלד?

נור אין דער ביטע און קארעספאנדענץ־ביורא.

„פאליטעקס" וואעל 5.

וועלכע ערלעדיגט פינקטליך, סאליד, שנעל און אויף די בעסטע, צונעגליכע און לייכטסטע בעדינגונגען.

„פאליטעקס" ווייסט אבצושאצען דעם היינטיגען שווערען קריזיס פון יעדען סוחר און בעזארגט דעם פאטענטען־אויסקויף פאר אלע, און אפילו פאר די, וועלכע האבען נישט באלד אויפן ארט צו בעצאהלען פאר'ן פאטענט.

די אלע, וועלכע ברויכען אויסקויפען פאטענטען ברויכען זיך נאר ווענדען אין דער ביורא „פאליטעקס" וואעל 5

איילט אייך און פערשפעטיגט נישט צו געניסען פון דער גינסטיגער

ג ע ל ע ג ע נ ה ײ ט!!!

קעלצער אבטיילונג.

א פאזיטיווע ערשיינונג.

מיט אויסערגעוועהנליכע שוועריגקייטען קומט אן די היגע געזעלשאפטליכע טהוער עפעס אויפצוטהון אויף דעם היגען באָדען. מען מוז בעזיצען פיל אייגענעם טעמפעראמענט און התנצלות צו קענען בעוועגען דעם היגן תושב צו מעשים, וועלכע געהען נישט אריין אין זיין טאָג-אָרדנונג. מען דארף אויסלארעווען די גאנצע ענערגיע צו ארויספיהרען פון זיין גלייכגילטיגקייט דעם קעלצער איינוואוינער צו נאציאָנאלע ארבייט, און מען מוז אנווענדען פארטלען צו קענען צו-שטאנד ברענגען א אלגעמיינע פערזאמלונג פון א אָרגאניזאציע מיט א וועלט אידעע, וועלכע איז פאָפולער כמעט ביי יעדען יודען בעזונדערס. און אָט מוז מען קאָנסטאטירען, אז דער קעלצער ציוניסטישער אָרגאניזאציע איז אין דעם פאל פיעל געלונגען אויפצוטהון.

די לעצטע אלגעמיינע פערזאמלונג, וועלכע איז געווען אין לאָקאל פון האנדווערקער-פעראיין דעם 29 נאָוועמבער, האָט בעוויזען, ווי אויף דעם געביט פון נאציאָנאל-פאָליטישער ארבייט איז ביז יעצט ביי אונז צו-וועניג געטהון געוואָרען און ווי ווייט מען האָט נישט אויסגענוצט די עלעמענטען, וועלכע וואָלטען געקענט פיל נוצען ברענגען סיי דער אידעע, ווי אויך דער אָרטיגער ארבייט פון דער היגער אָרגאניזאציעס. האָטש פאר די לעצטע יאָהרען איז די ציוניסטישע אָרגאניזאציע אין קעלץ, כמעט געווען אין לעטארגיע און אויסער א פאר מענשען, וועלכע האָבען אייגענטליך „פערסאָנעל" רעפרעזענטירט אלעראל די אלגעמיינע ציוניסטען, האָט דאָך די אלגעמיינע פערזאמלונג אויפגעוויזען אז עס געפונען זיך א סך סימפאטיקער וועלכע וואָלטען גערען געוואָלט מיטארבייטען און האָט צוגעצויגען א סך פון די ספערען, וועלכע זענען ערשט נישט לאנג געשטאנען זעהר ווייט פון דער אידעע און האָבען קיין פעראינטערעסירונג ארויסגעוויזען פאר די נאציאָנאל-פאָליטישע און קולטורעלע אספיראציעס פון יודישען פאָלק. ווער עס איז געווען אויף דער פערזאמלונג האָט געהאט די מעגליכקייט זיך איבערצייגען און גאָר א סך פנים חדשות'ן, וועלכע זענען קיין מאהל נישט געקומען אויף יודישע פערזאמלונגען, און בפרט נאָך אויף א ספעציעל פאָליטישע פערזאמלונג, וועלכע עס האָט גערופען די ציוניסטישע אָרגאניזאציע. דאָס איז א פרעהליכע און פאזיטיווע ערשיינונג, וועלכע מוז ווי געהעריג אָפגעשאצט ווערען דורך די היגע מאסגעבענדע פערזאָנען, אויב די פעראנטוואָרטליכע אנפיהרער וועלען דאָס ערנסט בעהאנדלען, קען מען פון די נייע געזעלשאפטליכע כחות. און אויך פון די יונגע סימפאטיקער, וועלכע וועלען האָפענטליך אריינטרעטען אין דער אָרגאניזאציע, זעהן צו שאפען נייע קאדרען פון געזעלשאפטליכע און פאָליטישע כלל-טוער, אין וועלכע מיר האָבען ביז יעצט געפיהלט א מאנגעל, עס ווענדעט זיך נאָר אין גיטען ווילען, ווי אויך אין דער ווייטערדיגער טעטיגקייט, מיט דעם זעלבען טעמפא, וועלכע די ציוניסטישע אָרגאניזאציע האָט דורכגעפיהרט איהרע אויפגאבען פאר די לעצטע עטליכע וואָכען ביז דער אלגעמיינער פערזאמלונג.

א. ס.

די אלגעמיינע ציוניסטישע פערזאמלונג אין האנדווערקער-קלוב

(טיפען פון ציוניסטישע רעדנער און כלל טהוער).

ס'ערשטע וואָרט ווערט געגעבען דעם ה' דוד ראָזענבערג, זיין רעדע מאכט אויף מיר זעהר א שלעכטען איינדרוק, הגם ער איז זעהר א אינטעליגענטער מענש, בעזיצט איינצעגע שפראכען, רעדט גאר נישט קשה'דיג. האָט א שעהנעם חיתוך-הדיבור, נור דאָך ווען איך האָב איהם געהערט רעדען איז מיר שיער נישט גוט געוואָרען, כ'האָב געטראכט; – ווען חלילה די אנדערע רעדנער זאָלען אזוי רעדען, היינטזשע וואָס טויג איך דאָ, און פון וואָס וועל איך האָבען צו שרייבען, אין וואָס פאר א פנים קען זיין האָבען מיין ארטיקעל.. און איך שטעל מיך אוועק א קעגען איבער דעם רעדנער און מיט די אויגען האָב איך איהם פשוט אונגעהויבען בעסען;

– הארציגער ראָזענבערג, הער אויף דער'ן, פיהל מיט מיר מיט, און מאך מיר נישט קאפוט מיין גאנצע אונטערנעמונג, און דער רעדנער ווי דורך א נס האָט אויף מיר פלוצלונג א קוק געגעבען און כאָטש ער טראָגט ברילען האָט ער קיקענדיג אויף מיין פנים ווי עס ווייזט אויס, באלד דערקענט, וואָס איך מיין און אויפגעהערט רעדען.

דאס צווייטע וואָרט נעמט דער היגער גוט בעקאנטער ציוניסט און זשורנאליסט פון „ראדאמער קעלצער-לעבען" ה' צבי מאָשקאָוויטש, וועלכער איז אויך א סוחר פון צוקער און זאפעלקעס, און דערפאר קומען שטענדיג זיינע רעדעס ארויס אי זיס אי פייערדיג... זיין גאנצער רעדנער טאלאנט בעשטעהט אין דעם; ווי קריטעקירען אלע, נור באטרעלען זיך אליין נישט.. ער רעדט מיט בעגייסטערונג, אין זיין רעדע שטעקט אויך א סך סארקאזים ווי למשל: אז ער וויל טאדלען די האנדווערקער און כתם זיי אנרופען בעלי-מלאכות, גיט ער א געשריי: זאָן איהר שיסטערס און שניידערס, און דערביי שמייכעלט ער צו זיך אליין, ווי איינער וואָס זאָגט:

– הא כ'האָב זיי גוט אריינגעשאָסען

דער דריטער נעמט דאָס וואָרט חיים זשעלאנע. איהם איז גראדע איבעריג צו רעקלאמירען, זיין נאָמען איז אלעמען זעהר גוט בעקאנט, קינדער רעדען אפילו פון איהם, דאָס איז א רעדנער פון גאָט'ס גענאדע, זיינע אלע רעדעס זענען אדורכגענומען מיט התלהבות פיל מיט פייער, און אז ער רעדט שפריצט ער טאקי מיט פייער און מיט – וואסער... און דערפאר זענען טאקי מענשען מאָל זיינע רעדעס וואסערדיגע. ס'ערשטע, אז ער הויבט אָן רעדען איז נאטירליך מיט דעם גוט בעקאנטען וואָרט: חברים! און בלייבט ער א ווייל שטיל, קוקט זיך ארום וואָספאר איינדרוק עס האָט געמאכט אויפ'ן פובליקום זיין וואָרט און דאן ערשט הויבט ער ווידער אָן רעדען. ביי איהם איז נישט ווי ביי אלע רעדנער, וואָס אין אנפאנג הויבען זיי אָן שטיל און דערנאָך אין מיטען רעדען קומען זיי ערשט אין עקסטאז אריין, ביי איהם איז עס אנדערש, באלד אין אנפאנג הויבט ער אָן שטארק צו-שרייען,ווארפט מיט די הענד הין און צוריק און כאפט זיך יעדערס מאָל פאר'ן הארץ אָן, ווי ער וואָלט געוואָלט, אז יעדער זאָל וויסען, וואָס ביי איהם אין הארצען איז. די לעצטע רעדע זיינע איז גאָר געווען עפיס א מאָדנע. יעדערס מאָל האָט ער זיך בענוצט מיט די ווערטער, ווי: „שווארץ", „פערפינסטערט", אדער דאָס וואָרט „טריבונע", נור מאָדנע איז אויך דאָס, וואָס קיינער בעקומט נישט אזא בראוואָ ווי ער......

ווייטער די איבעריגע רעדנערס זענען נישט געווען אזוי אינטערעסאנט.

ה' י. גוטמאן האָט געזאָגט אין זיין רעדע, אז ער וועט שטענדיג שטעהן אויף זיין שטאנדפונקט און פערטיידיגען די אינטערעסען פון די האנדווערקער. זיין רעדע איז געווען אויסגעהאלטען. ער האָט אונז געשילדערט די גאנצע טעטיגקייט פון דער היגער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, אזוי אז מען האָט זיך געקענט גאנץ גענוי פארשטעלען דאָס בילד, וואָס ה' גוטמאן האָט געמאָלען מיט זיינע פארבען...

די פר'ל ד"ר שעכטער, ווען זי זאָל נישט האָבען דעמאָלט פונקט די „כריפקע" וואָלט זי שעהן גערעדט. שעהן איז אויך געווען צו זעהן ווי ה' נחמיה אסטראָוויעץ, וועלכער איז געקומען אין זיין פראק גאָר יום-טוב'דיג און אז ער האָט דערהערט ווי א רעדנער האָט דערמאָנט זיין נאָמען האָט זיך א זיסער שמייכעל צושפילט אויף זיין פנים, שעהן איז אויך געווען צו זעהן ווי דער פארזיצענדער ה' ד"ר שאץ, וועלכער איז געזעסען ביים פרעזידיום-טיש און האָט געשוויצט ווי דער קאָמיסאר ק י י ד א ן ביים שטייגער-פראָצעס.

אין אלגעמיין האָט זיך די פערזאמלונג גוט איינגעגעבען.

קעניג–שווארץ.

„אינזשינער קליינער פון קעלץ".

גאסטראלירט אין לובלין.

אין לובלין האט די טעג אנגעהויבען גאסטראלירען א נייער אפעריסט, א זעהר „השוב'ע" פערזאהן, וועלכע שטעלט זיך פאר אלס „אינזשיניער קליינער פון קעלץ".

צווישען אנדערע האט זיך דער דאזיגער העדר פאריגען שבת-צו-נאכטס געמאלדען צום ה' משה שטשאראנסקי, זיך געפרעגט אויף זיין איידים פון קעלץ. היות ווי דער איידעם איז גראד גישט געווען אין שטיב האט דער „אינזשינער" אויסגעדריקט זיין בעדויערונג, ווייל ער האט געהאט עפעס זעהר נויטיגעס מיט איהם פערזענליך דורכצושמועסען. ה' שטשאראנסקי האט דעם „אינזשיניער" קליינער איינגעלאדען אין א בעזונדער צימער און דארט האט זיך דער גאסט גענוי פארגעשטעלט ווער ער איז פון קעלץ, דערצעהלט, אז ער קאן גענוי זיין איידעם. ער אליין, דער „אינזשיניער" ארבייט איצט ביים בויען די קאלייקע אין כענטשין נאר על פי צופאל איז ער ארעסטירט געווארען, אבגעזעסען 2 וואכען אין דער מיליטערישער תפיסה אויף סט. דוסקא. איצט איז ער כריי און וויל אהיים פאהרען קיין קעלץ דעריבער בעט ער ה' ש.'ס איידעם איהם אויסצובארגען א געוויסע סומע געלד ביז ער וועט צוריק קומען קיין קעלץ און דאן וועט ער מיט דאנק אבצאהלען דאס געלד.

גראד איז אנגעקומען ה' ש"ס קעלצער איידעם ה' גאלדמאן און ערקלערט אז ער קאן נישט קיין אינזשיניער קליינער פון קעלץ. דער „אינזשיניער" האט אבער געגעבען אזעלכע גענויע אנווייזונגען, אז עס האט אויסגעזעהן גאר ריכטיג. מען האט שוין בעהאט א געצוגענדען צוטרוי צום גאסט און ער וואלט זיכער בעקומען א גרעסערע הלואה, נאר גראד האט מען טעלעפאנירט פון קעלץ צום ה' שטשאראנסקי און ביי דעם געלעגענהייט האט מען געבעטען אינפארמירען זיך גענוי וואס דער ה' אינזשיניער איז און דאן יוצט מען דעם גאסט קאנען אויסבארגען א גרעסערע סומע געלד.

אין א שעה ארום האט מען געזאלט נאכאמאל טעלעפאנירען פון קעלץ מיט גענויע אינפארמאציעס. דעם גאסט וואס מען דעריבער געבעטען ווארטען א שעה צייט.

דער אינזשיניער איז אבער א „וויילע" ארויס אין גאס און זיך שוין מעהר נישט געוויזען. פון קעלץ האט מען טאקע טעלעפאנירט, אז אזא מין אינזשיניער איז דארט לחלוטין אונבעקאנט.

ווי מען גיט אונז איבער, האט דער דאזיגער פארשוין אויף א עהנליכען אופן שוין אפערירט עטלעכע לובלינער איינוואוינער און ווארשיינליך וועט ער מארגען קאזוער קומען אלס א ד"ר איקס אין ד. גל.

פ ו ן ש ט א ד ט - ר א ט.

אויף דער לעצטער זיצונג איז אנגענומען געווארען דער בודזשעט אויפ'ן יאהר 1926. ווי עס איז בעוואוסט גיט דער היגער מאגיסטראט שטיצע אונפערמעגליכע מענשען, פון וועלכע עס געניסען אויך עטליכע צענדליגג יודישע פאמיליעס. אויף דעם צוועק איז אויפ'ן יאהר 1926 פרעלימינירט געווארען 120.000 זל. אויף דעם פארשלאג פון ראטמאן י. מ. רייזמאן איז בעשלאסען געווארען פון דער סומע אויסצוצאהלען דעם יודישען „בית יתומים" 350 זל. מאנאטליך.

אין אלגעמיין איז אנגענומען געווארען דער בודזשעט אויף א סומע פון אנדערהאלבען מיליאן זל.

פ ו ן ד ע ר י ו ד י ש ע ר ג מ י נ ע

די טעג איז ווידער געחאפט געווארען דער היגער שוחט מרדכי פעס. ביי א געהיימער שחיטה, דאס מאל האט די 50 זל. פארדינט דער היגער נאמן יוסף מארדקאוויץ.

די שלומי אמוני ישראל מיטגלידער פון די גמינע, וועלכע האבען זייט א לענגערע צייט בויקאטירט די גמינע האבען ענדליך אנהויבען קומען אויף די זיצונגען, דאס איז געשעהן נאך א סך לאנגע „פערשטענדיגונג" קאנפערענצען.

לעצטענס האט זיך צו דער יודישער גמינע געווענדעט דער היגער „לינת הצדק" מיט א ביטע, אז די דורך איהם קוואליפיצירטע קראנקע זאלען צוגענומען ווערען אין שפיטאל. ביז יעצט איז דאס געלעגען נור אין דער קאמפעטענץ פון ד״ר זילבערשלאק, וועלכער איז שפיטאל-דאקטאר. ווי מיר ווערען געוואויר, איז די ביטע ערלעדיגט געווארען פאזיטיוו.

די גמינע האט לעצטענס צובעקומען נאך א דאגה נעמליך: זי דארף דעקען 26000 זל. דעם יודישען גימנאזיום וועלכען עס דראהט פערמאכט צו ווערען. זעלבסטפערשטענדליך דאס די גמינע וועט נישט דערלאזען, דאס דער איינציגער יודישער קולטורעלער בנין זאל פאלען.

א ראיאן קאנפערענץ פון נאציאנאל פאנד אין קעלץ.

זונטאג דעם 13-טען און מאנטאג דעם 14-טען ה. מ. קומט פאר ראיאן קאנפערענץ פון קרן קימת לישראל אין קעלץ.

די פייערליכע ערעפנונג קומט פאר זונטאג 5 א זייגער נאך מיטאג אין לאקאל „ארפעאום" (מארק 6.)

אין דער קאנפערענץ נעמען אנטהייל ד"ר יוריס (מיטגליעד פון דער א"י דעלעגאציע) אינזש. זיידעמאן (פארז. פון דירעקטאריום) א. א.

די איבערגעבליבענע בילעטען אין א קליינע צאהל זענען צו בעקומען אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אלטע ווארשאווער 34.

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

שבת דעם $8/_{12}$ איז פארגעקומען די ערשטע זיצונג פון נייעם קאמיטעט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, וועלכער האט זיך קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן: פארזיצער ה' ד"ר שאץ וויצע פרעז' ד"ר שעכטער און ה' דוד ראזענבערג, סעקרעטאר ה' צ. מאשקאוויץ, געהילף ה' מארימאנט, קאסירער ה' פריבילסקי און אלס לאקאל אויפזעהער די ה"ה אפטראוויץ און שלאמאוויץ. אויף דער זעלבער זיצונג איז אויך אנגענומען געווארען א פלאן פון דער ווייטערדיגער ארבייט.

א אווענד לטובת דעם „בית יתומים"

שבת דעם 12 טען ה. ח. קומט פאר אין לאקאל פון פריוואן גימנאזיום פר. וואלמאן היפאטעטשנא 10 א אווענד א. נ. „שווארצע קאווע" לטובת דעם „בית יתומים" אין קעלץ. ס'איז זעהר ווינשענסווערט, אז די געזעלשאפט זאל דעם אווענד בעזוכען ווייל די אינסטיטוציע געפינט זיך אין א זעהר שווערען מאטעריעלען צושטאנד און ס'וועט אויך זיין גאנץ אנגענעהם...

פון יודישען גימנאזיום.

שבת דעם 19-טען ה. ח. וועט פארקומען אין פוילישען טעאטער א חנוכה אווענד לטובת די ארימע שילער פון יודישען גימנאזיום. דער אווענד וועט זיין א זעהר אינטערעסאנטער שוין צוליב דעם וואס ס'איז דער ערשטער יודישער אווענד און ווינטער סעזאן.

קעסטענבערג'ס-פראצעס אין העכסטען אדמיניסטראטיוון טריבונאל

ווי בעוויסט האט דאס מיניסטעריום פאר רעליגיעזע ענינים זיינער צייט פעראָרדענט רב-וואהלען אין ראדאם, וועלכע האבען אבער נישט געקענט רעאליזירט ווערען דערפאר, וואס קעסטענבערג איז איינגעקומען מיט א אנקלאגע אין העכסטען אדמיניסטראטיוון טריבונאל. קומענדיגען פרייטאג דעם 12 18 וועט דורכ'ן טריבונאל בעטראכט ווערען דער פראצעס. מצד דער יודישער קהלה טרעטען ארויס די בעוויסטע אדוואקאטען פאסחאלסקי און פאזנאנסקי, מצד קעסטענבערג'ן אדוו. חמורסקי.

אויטאבוס
ראדאם — ווארשע
אבפאהר פון ראדאם 8 פריה אבפאהר פון ווארשע 7 אווענד
בעמערקונג: דער אויטא קורסירט יעדען טאג רעגולער. בילעטען און אינפארמאציעס קען מען בעקומען אין האטעל ושימסקי.
פרייז פון בילעטען 8.50 זל.

ZAPROSZENIE

Zarząd T-wa Opieki nad Schroniskiem dla sierot Żydowskich w Kielcach uprzejmie prosi o przybycie dn. 12 grudnia r. b. o godz. $7^1/_2$ wiecz. do lokalu gimn. p. St. Wolmanowej Hyp. 6 na „Czarną kawę" poprzedzoną przedstawieniem w wykonaniu wychowańców schroniska, a zakończoną tańcami. Bufet — Całkowity dochód przeznacza się na ciepłą odzież dla sierot żyd. ZARZĄD

ערקלערונג.

מיר אונטערגעשריבענע ערקלערען, אז אין צוזאמענהאנג מיט דעם איאנס פון דער פאריגער וואך געגען ה' שלמה ציטרין בנוגע דעם שטיבעל, דאט מיר האבען זיך מיט איהם גוטוויליג פארגלייכט דאס הייסט מיר האבען צוריק א שטיבעל און מיר זענען צופרידען פון דעם אויסגאנג פון אינצידענט על צד יותר טוב. בשם השטיבל דקורטשיב

הגבאי יחזקאל האכגלאבער, דוד לעהרער, וועלוויל איידעלשטיין, חיים פנחס זאלצמאן.

צו מיין פאמיליע און גוטע פריינד!

אזוי ווי איך געפין זיך מיט מיין פאמיליע זעהר אין א קריטישע לאגע מיר ליידען נויט הונגער און מיין פרוי ליגט שוין עטליכע מאנאטען קראנק, בעט איך אייך טהייערע מיינע ראטעוועט אונז פון נויט דען די לעצטע כחות גייען אונז שוין אוס.

מיט דרך ארץ

הערש ווייסעלפיש.

Fela Berkowiczówna
Grójec

Heniek Hofman
Radom

ZARĘCZENI

Radom 5/12 — 25.

צו די פערלאבונג פון אונזער געליבטען ברודער יחיאל האפמאן מיט פרל' פעלא בערקאוויטש ווינשען מיר, אז זייער צוזאמענבונד זאל געשלאסען זיין מיט גליק און צופרידענהייט.

שוועסטערן מאטיל, זלאטי.

צו די פערלאבונג פון אונזער קוזין יחיאל האפמאן מיט פרל' בערקאוויטש ווינשען מיר, אז זייער מזל זאל לייכטען ווי די זון אין תמוז.

קוזינען און קוזינקעס,
זיירענוועבער שרה.

צו די פערלאבונג פון אונזער ליבע טאכטער און שוועסטער פעלא בערקאוויטש מיט ה' יחיאל האפמאן ווינשען מיר זיי גליק און צופרידענהייט.

עלטערען, ברודער און שוועסטער בערקאוויטש.

וואס א ראדאמער סוחר קען!

דער ראדאמער סוחר ה' בנימין רייך האט אויף מיר געהאט פראטעסטירטע וועקסלען און ער איז געקומען צו מיר פרייטאג דעם 4/12 און געמאכט מיר א זאיענטשי. נאך דער זאיענטשי האט ער מיר פארגעלעגט זיך צופערגלייכען אויף וואס איך האב מסכים געווען. ער האט מיך געהייסען ארויפקומען צו זיך אום דארט זיך אויסצוגלייכען. פארנאכט בין איך ארויפגעגאנגען צו איהם מיט די פרוי פישמאן און אין דער געגענווארט פון דער פר'. פישמאן האב איך איהם בעצאהלט דאס געלד וואס מיר זענען אדורך געקומען. איך האב איהם געגעבען דאס געלד און ער האט מיר געבן ויך געבען 5 וועקסלען. ער האט מיר נאר געגעבען 3 ווייל צוויי וועקסלען זענען נאך געווען ביים קאמארניק. אויף די צוויי נישט בייגעלגטע וועקסלען האט ער מיר געגעבען א קוויטאנציע מיט זיין אינטערשריפט, אז איך האב דאס אלץ ערלעדיקט און אז ער דארפט מיר געבען די צוויי וועקסלען מיטן קוויטעל פון קאמארניק, אזוי ווי ה' רייך האט געהאט אנגעשריבען די קוויטאנציע און די פרוי פישמאן איז צוגעגאנגען דאס אויסטריקנען, איז ה' רייך נאכדעם ווי ער האט שוין געהאט צוגענומען דאס געלד פון דער פרוי זאלצמאן, בעפאלען די פרוי פישמאן און מיט געוואלד פון א יהר ארויסגעריסען דאט קוויטעל און עס צוריסען אין פצ"פרענט אט. דאס קען דער ראדאמער סוחר בנימין רייך. וואס האט זיין וואינונג רינעק 11. נישט קיקנדיג דערויף וואס די גאנצע זאך איז איבערגעגעבען געווארען די פאליציי געפין איך דאך פאר נויטיג דאס בעקאנט צומאכען פאר דער גאנצע יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם.

ברײנדיל זאלצמאן, בלומה פישמאן.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי" ראדאם

פעראייניגטע טרופע פון יודישען ארטיסטען-פעראיין איןווארשא.

מיט'ן אנטייל פרויען: ביאלקאוויטש, לובארטאווסקא, צאהם, אידא ראזענצווייג, שפילמאן. ה"ה: ביאלקאוויטש, בלאט, ווינער, וויינבערג, פעלד, קליין, שטיין.

גרויסער ערפאלג! הינדערטער מענשען זענען אוועק פון דער קאסע נישט בעקומענדיג קיין בילעטען,

פרייטאג דעם 11-טען דעצעמבער 8.30 אווענד ווערט געשפיעלט די פארסע

געצעלע גולם

אין 3 אקטען
פון י. אדלער

צום שלוס טרעט אויף מיט ספעציעלע טענץ דער באלעטמייסטער ה' קליין

שבת דעם 12-טען דעצעמבער ה. י. 8.30 אווענד וועט געשפיעלט צום ערשטען מאל אין ראדאם די נייעסטע אפערעטע

דאס זיסע מיידעל

מיטוואך דעם 16-טען ה. ח. פון 60 גר. ביז 50–1 זל. ווערט געשפיעלט

צום 5-טן מאל די אפערעטקע
אין 3 אקטען פון שאר

בערעלע באסיאק

מיט ספעציעלע טענץ טרעט אויף דער בעוואוסטער באלעטמייסטער ה' קליין

בילעטען קען מען בעקומען אין קאסע פון טעאטער פון 2–11 און פון 5 נ. מ.

געשעפטס-פיהרער לייכטער

Kino „Phenomen"
KIELCE

היינט און יעדען טאג! (דאס געהיימניס פון טאקסאמעטער 1054)

Wampiry Warszawy

א סענסאציאנעלער דראמאט
אין 12 אקטען

אין די ראל פון גרעפין טאמאדסקא — מאריא באלצערקיעוויטשובנא

Kino „PANI" KIELCE

Dziś i dni następnych — Dziś i dni następnych!

Wiekopomne arcydzieło Wł. Reymonta!

CHŁOPI

z FRENKLEM

2 serje 12 aktów razem.

איזוי ווי עס געפינט זיך אין ראדאם א לעהרער מ. ד. וואס האט אויף מיר געמאכט א פאלש וועקסיל און וויל עס נישט צאהלען, און דאס וועקסיל איז שוין אין סאנד, אך האב איהם גערופען צום ראבינאט איהם מתרה צו זיין האט ער אויך נישט געוואלט גיין, אלזא בין איך איהם יעצט מתרה אז איך וועל זאגען אין סאנד אז דאס וועקסיל איז פאלש און ער זאל צו מיר נישט האבען קיין שום פרעטענזיע.

מיט אכטונג.

יהושע בארענשטיין.

Kino „ODEON" w Radomiu.

od 10 do 13 grudnia

W SIECI PRZEMYTNIKÓW

(Zabójstwo na okręcie)

w roli głównej **Leon Mathot**

Anons: od poniedziałku

Luksusowe kobietki

z Lee Parry w roli głównej

בעקאנטמאכונג.

זונטאג יום א' מקץ כו' כסלו ב' דחנוכה דעם 13/12 ד. י. פינקטליך 3 א זייגער. נ. מ. וועט אין דער

שטאדטישער שוהל פארקומען

א חנוכה פייערונג

פון די תלמידי „תלמוד-תורה" הכללית אין אונזער שטאדט אונטער דער לייטונג פון מנהל ה. ראזענבערג

די פייערונג וועט אויסגעפיהרט ווערען דורכן אייגענעם כאר מיט דער בעטייליגונג פון בעוואוסטען חזן ישראל קאפפער

אויך וועלען אייניגע תלמידים רעפערירען א. ד. ט:

1) די בעדייטונג פון נס חנוכה; 2) דער גייסט און די פעדאגאגיקע; 3) דאס ערציהונג פון יונגען דור 4) אהבת תורה ואהבת ישראל א. א.

יעדער איינער דארפט זיך בעזארגען מיט א איינטריטס קארטע און קומען פינקטליך 3 נ. מ. און פאר פרויען ספעציעלע רעזערווירטע פלעצער אין דער פרויען שוהל דורך איינטריט'ס קארטען.

ועד ת"ת הכללית בראדום.

בעמערקונג: איינטריטס קארטען איז צו באקומען אויף פאלגענדע ערטער ביי ה' חיים ניימאן לובלינער 18, ה' גאלדפיין לוב. 23, ה' פינקעלשטיין לוב. 11 ה' גינזבערג לוב. 1, ה' ווערטהיים וואהל 2, ה' בלאט וואהל 5, ה' ריכטמאן פאדוואלנע 1 ווי אויך אין דער קאנצעלאריע פון דער „תלמוד-תורה" וואהל 28